

Úžasná nekritičnost a nemetodičnost p. Sutnarova jest již patrna ze způsobu, jakým píše: *tak* nesmí se dnes psát ani již v politických úvodnicích venkovských listů. Pan Sutnar páří spolu pojmy a slova zcela protilehlé, mate a motá násilně a temné obrazy a tropy, látá trapnou strakatinu slovnou. „Občas básník — se *zrakem*, ve vášnivém plese čínorodé síly *vssátým* do závratných tajů budoucnosti, se *sluchem*, ve vytrvalé výhni tuhé práce *razícím* výstižnou měnu slovesnou — uměl — v bystřím smyslu kromobyčejné nesobeckosti pro zdeptané dobro, pro poplvané právo... atd.“ (Str. 17). Zrak vssátý do tajů budoucnosti — sluch razí měnu slovesnou — jaký goňgorism jalový a pustý! A těch period nekonečných, nastavovaných, dýchavičných, bez vnitřního tepla, logicky a hudebně neučleňných! „*Vážky* našeho nálezu zmitají se v rozpacích... a nemohou nijak se *vzpamatovati*.“ (Str. 3.) Jak může filolog — a pan Sutnar jest filolog — napsat takovou nestvůru: „vzpamatovat se“ může přece jen něco, co má paměť — člověk, živá bytost. Každý gymnasta ví, že se *vážky* mohou jen *ustálit!* Pak se člověk nediví již, že víra u p. Sutnara „*skály* přenáší“ — Písmo mluví jen o horách —, že dovede napsat bezduché a nevkusné fráze „zralé mládí (*ženino*), stojící *pod praporem* lásky pohlavní a mateřské“ (str. 11) — „*uštvaní rtové* dlouho zachvívali se *zařatí neplodně* v čistých *snech*“ (str. 20) — „zesláblé *rámě* po zažitých *strážních* dlouho spočívalo na černé podušce bezradného smutku“ (tamtéž) atd. atd.

Trapno a hořko jest mně z knížky páně Sutnarovy jako z něčeho, co ti bere ilusi — a věru, nemám jich již mnoho. Ale měl jsem jakési iluse o filozofích. Byl tím vinen Nietzsche. Nietzsche byl filolog a po každé, kdykoli jsem se podívoval jeho stylu, přesnému jako věda a kouzelnému jako sen, zdálo se mně: tak dokonale dovedl psát jen proto, že býval v mládí filologem. Dnes doplňuji si tuto vzpomínku otázkou: Jest také třeba k tomu, aby psal p. Sutnar tak bědně a uboze, jak již píše, aby byl filolog? Aby před tímto ubožáctvím o Svatoplukovi Čechovi byl tisknul v Jagičově Archivu für slavische Philologie?

Jaroslav Sutnar: Sv. Čech a F. X. Šalda Stať obranná

12. března [1909] přinesla Novina můj odsudek knížky p. Sutnarovy Svatopluk Čech zrcadlem češství a po více než třech měsících vydává proti němu p. Sutnar hned celou brožurku. Velká čest, ale nechápu, jak k ní přicházím *jen* já. Neboť nebyl jsem sám, kdo naprosto odsoudil knížku p. Sutnarovu jako práci zcela nicotnou, prázdnou obsahově a nechutnou formově. Zároveň se mnou (12. března) a nevěda ovšem o mně popravil ji p. A(rne) N(ovák) stejně rozhodně v Přehledu. Píše tam na str. 442 velmi výstižně a případně: „První jubileum skonu našeho nejpopulárnějšího básníka vyvolalo *tento zcela zbytečný otisk* vídeňské přednášky p. Sutnarovy z r. 1906 a jubilejní ten podnět snad získá jí hojně čtenáře. *Pokládáme však za svou povinnost zcela důtklivě varovati před touto bezcennou slátaninou nabubřelých frází a květnatých nesmyslů*. Pro vážně přemýšlejšího ducha, který rád dívá se na fakta a nikoliv na prázdná hesla, není hned tak obtížného úkolu jako shrnouti řadu evidentních a typických rysů povahy národní; ba myslím, že dnes pojem češství, tak málo analysovaný a sociologicky vyložený, přímo se vymyká tomu, aby se stal východiskem jakéhokoliv psychologického výkladu literárního. *Povrchní frázovitý diletant* jest však hned hotov: znaky češství jsou slovanská měkkost, nadobyčejná snivost, vzácná hloubavost, hluboký smutek, příslowečná trpnost, chvilková tvrdost, občasná čilost, jakási zchytralost. Vlastnosti ty, docela naivně seřazené, shledává pan J. Sutnar v povaze básníkově, při čemž zcela ležerně ztotožňuje

304 Čechovu osobní povahu s jeho slovesným dílem. *Hromadí bombast na bombast, frázi na frázi, olřelý lžibásnický obraz na obraz, aniž kdy uvedl jediné nové pozorování, jediný samostatně zjištěný fakt.* U autora, jenž před lety napsal celkem slušnou německou informační studii o Sv. Čechovi, to až překvapuje. *Pro nechutně nabubřelý způsob psaní, v němž si pan Sutnar libuje,* charakteristický jest passus líčící básnikovu samotou a jeho touhu po ženě. (Následuje citát.) *Proti takovému způsobu oslavy básnikovy nutno se rozhodně ohradili.*“ Potud p. Novák. Jak vidět, shoduje se soud můj a p. Novákův o p. Sutnarovi úplně — ale p. Sutnar ve své brožurce tváří se, jako by nebylo p. Nováka na světě. Proč? Povím to: p. Sutnarovi důkazem pravdy jest vysoce vědecká zásada počítání hlasů: shodnou-li se na něčem dva nebo tři lidé, jest ztracen jeden, který tvrdí opak. Mně neodpovídá p. Sutnar vůbec skoro jinak: neobtěžuje se žádným rozbořením díla Čechova, žádnými dedukcemi estetickými a psychologickými, ale ukáže vždy vítězoslavně jednou na p. Voborníka, po druhé na pana [F. V.] Krejčího nebo Flajšhanse a řekne: Ti soudí také tak. Jsme tedy na tebe dva nebo tři nebo čtyři. Jak pak máš tedy pravdu? A poněvadž netvrdíš, co tvrdíme my tři nebo čtyři, neznáš patrně literatury a přistoupil jsi k svému úkolu „nepřipraven“, ubožáku! A všichni vlastenci vidíte, jaký nedouk jest ten Šalda a jaký vědecký a objektivní muž jsem já: vždyť já opakuji jen, co řekli přede mnou jiní!

Taková jest vysoce vědecká obranná metoda odborníka literárně historického! A proto také smazán jest s tváře zemské p. Arne Novák... A poněvadž jsem již udavač stigmatizovaný p. Sutnarem na konci jeho brožury, udávám opravdu p. Sutnara v cechu jeho pánů bratří, a je-li kde jaká instituce, jejímž snad jest členem p. Sutnar, radím jí, aby se ho zřekla co nejdříve: neboť co jí ztropil svou „statí obrannou“, jest prostě ostuda. Metoda, jakou se brání proti mně p. Sutnar, nu, tou smí se snad bránit v nějakém okresním listku výbor nějakého kocourkovského spolčků — ale vede-li si takto vědecký odborník, jest to hanba již více než osobní.

305 1. Pan Sutnar nechápe (nebo nechce pochopit), že v prvním odstavci, který cituje ze mne, dokazují *naprostou melodickou pochybenost* jeho práce. P. Sutnar odpovídá, že *mně* náleželo dokázat, že Čech není ten veliký básník a umělec, za něhož jej prohlašuje p. Sutnar svorně s tolika kritiky jinými (citován F. V. Krejčí) — *já* prý vystupuji tu s čímsi novým, *já* jsem prý osamocen se svým názorem na Čecha, *mně* tedy náleží dokázat tento soud... To jest odpověď zrovna dětsky líbezná a chlapecky chytrá. Milý p. Sutnare, *mé* pojetí Sv. Čecha naleznete v 5. sešitě 1. ročníku *Noviny*¹ a v nedávno vydané *Moderní literatuře české* a tam také naleznete důkazy pro ně přesvědčující, doufám, každého kritického čtenáře — ale nejde o mne, jde zatím o Vaši práci Sv. Čech zrcadlem češství. A tu Vám pravím nyní explicitě, že věsti si, jak si v ní již vedete, může jen diletant posledního řádu. Stanoviti si libovolně a aprioristicky několik pohyblivých a nepřesných termínů, vzájemně se vylučujících, jako kriteria češství, hledati je pak v díle Čechově a nalézti je tam (ovšem — vždyť jste je se zřetelem na ně hned zpředu zkombinoval) a říci pak: Sv. Čech jest zrcadlem češství — Q[uod] E[rat] D[emonstrandum], to jest, odpusťte, dětská hračka a ne literární kritika a historie. Neboť: Těch osm deset adjektiv a epithet, jimiž opisujete češství,² můžete přiložit i dílu padesáti šedesáti básníků jiných (tak jsou neurčité a všeobecné) a básníků ani ne jazykem českých.

Že jsem přešel ve své recenzi ethnopsychologický pokus p. Sutnarův mlčením, poněvadž jednak jest sám o sobě dětsky povrchní a ubohý, jednak nemá metodického významu pro cíl, který si určil p. Sutnar, vyneslo mně v brožurce jeho apostrofy, v nichž mísí se pathos proroků starozákonných s frazeologií knihkupeckých reklam a insertů (str. 20). „Mlčením svrchovaně ledovým vymazal“ prý jsem z knížky Sutnarovy jeho stať o češství, plod „studií zdoluhavých (což o to, to je možné) a na-

1 - [Viz Duše a dílo, 6. vyd. 1950, str. 85 a n.]

2 - měkký — snivý — smutný — hloubavý — trpný — tvrdý — odvážný atd.

máhavých“ — právě proto prý „tvoření“ jeho, miní skromný p. Sutnar, vyniká tak málo plodností (ubohý národe, nevíš, kolik ztrácíš touto hlubokomyslnou loudavostí!). „Ať prokáže někdo,“ volá p. Sutnar, „že jediná řádka tam *neprošla dravou zátopou* (!) *mučivých pochyb* a nezářela dlouhou dobu na žhavém slunci bolestného přemýšlení, dalekého všemu diletantismu.“ Ejhle muže, který ví, co platí, a není zvyklý se krčit. A styl má jako stvořený pro reklamní kanceláře. Věru, le style c'est l'homme-même.

Napověděl jsem Vám ve své recenzi, jak jste si měl vésti; nechápete, i musím Vám to podati explicite. Dokázat, že Sv. Čech byl veliký básník a umělec, jest mně zodpověděti si jasně a přesvědčivě řadu otázek estetických a psychologických, mezi jinými i tyto: Jak viděl člověka? jeho určení, tragiku, vinu, očistu? jeho postavení v kosmu? jeho vztahy k velikým a základním hodnotám životním? k náboženství, k lásce, k lidskému rodu, k pohlaví, k vlasti? k umění? k přírodě? k tradici? Které nové charaktery stvořil a jak je našel? Kdybyste si tyto otázky určitě zodpověděl, viděl byste, v čem jest nebo není veliký, silný, původní, v čem dostihuje a v čem nedostihuje jiných tvůrců slovesných, v čem se od nich liší, co jest *nejulastněji jeho, v čem jest právě svůj a jedinečný* — a tak a jen tak mohl byste vysledovat a dovésti jeho domnělé češství. Neboť je-li někdo typem češství, jeho zmocněnou potenci, musí to býti patrné kladně jako duchová hodnota v jeho díle: tedy hodnota estetická, básnická, umělecká, tvůrčí. Všecko ostatní jest lapání stínu a třáskání prázdnými frázemi.

2. P. Sutnar drží proti mně svou thési, že Písně otroka jsou inspirovány hnutím proletářským a že bouří mezinárodně všechny porobence a vydědence k sociální vzpouře, a dokazuje ji odkazem na poslední číslo těchto Písní a (ovšem) citátem z článků p. F. V. Krejčího.

Závěrečné číslo Písní otroka znám stejně dobře jako p. Sutnar, ale nepřesvědčilo mne před lety a nepřesvědčuje mne ani nyní; a ovšem nepřesvědčují mne ani citáty z p. Krejčího.

(P. Krejčí básnický význam Sv. Čecha i sociální důsaznost jeho myšlenky vůbec přecenil, byť v úmyslu nejlepším.)

Písně otroka jsou poesie politicko alegorická: scenerie jejich jsou pralesy tropické s palmami a lianami, otroci jsou hnědí, otrokyně sluje Zajma, vystupují v nich lidokupci a celý aparát otrokářský (dozorci s bičí atd.). *Rámeček* Písní otroka jest všeobecně konvenční a celá řada čísel, jak patrně, jest básněna jen pro tuto konvenci: jsou to čísla abstraktně všeobecná. Není mnoho básní, v nichž autor pod maskou své konvence mluví přímo a jasně. A právě tato čísla jsou radikálně nacionální a patrně inspirovaná tehdejší mladým hnutím pokrokářsky nacionálním. Ryze nacionalistické je na př. číslo 6 (bída naše je dvojitá, poněvadž náš pán není s námi stejného jazyka a rodu!); v č. 12 volá se skoro starovlastenecky proti domácím bojům a svárům; dost radikalismu zoufale poštilého jest v čísle 22 (každý nepřítel, živelný i lidský, našeho pána jest eo ipso náš přítel!); číslo 20 a 21 nese přímý pozdrav revolucionářským snahám v mládeži. A hlavně: číslo 22 přímo se obrací proti snům a debatám o příští úpravě společnosti lidské a chce svést zpět toto *jiření duchů ve staré řečiště a v starý proud bojův o dědovské a otecké právo, bojův o svobodu národní*. („Slyším rozlícenou vádu / o svobody podstatě, / o budoucím lidstva řádu / po křivd mrzkých rozvratě, / zatím co nás všechny kruší / dále jho den ke dni tužší, / na vše naše práva pline / a v nás deptá lidskou čest — / Mlčte, všechny snahy jiné / před tou jednou, *nejdávnejší, / nejnutnejší, nejhlavnější: / nejprv z jařma šíji vznést!*“ — „Když se probral z omráčení / ujařmený vrahem *děd,* / v prvním hlavy povztýčení / k této hvězdě upjal hled, / k ní se našich *otců* zraky / stále pjaly skrze mraky, / z dětství všecko naše snění / prozařoval její svit — / má-liž jiných světél chvění, / *bludiček rej kolotavý* / jediný ten maják pravý / naší spásy zaclonit?“ A konečná strofa: Nejprv dobudme si svobody národní, „*polom* pravá bude chvíle, / *přemýšlet a řešit, sníti, / kterak dál ku světlu jiti / v řadě volných národů.*“) Neví p. Sutnar, proti komu jsou namířeny tyto verše? Jest mu třeba říci, že proti křídlu mládeže, která se klonila

k sociální demokracii a byla proto pomlouvána, že zapomíná na boje národní?

Poslední číslo nedokazuje nic proti této rozhodné básni předposlední, která jest zároveň i kredem i invektivou. Neboť nepodává nic víc než *sen* básníkův o jakémsi příštím všeobecném sbratření lidstva i národů po jakési ohromné revoluci; *sen a utopii* podává tu básník a ne sociálně demokratické kredo, jak by mu chtěl imputovat p. Sutnar. (Je to sociální utopie rousseauovského původu, jak známe ji již z jiných starších básní Čechových, i z Adamitů i z Evropy.) Poslední číslo není mnohem víc než všeobecný dekorační závěr konvenčního rámce, o němž jsem mluvil; postulovala jej mnohem víc čechovská poetika než politika! Všude, kde mluví Čech konkrétněji a kde dotýká se politických otázek soudobých, inspiruje se ne moderní ideou Marxovy mezinárodní revoluce proletářské, nýbrž národnostním bojem o svobodu se sympatiemi k rodícímu se tehdy radikalismu.

Již proto, že nedovedl Čech vyplnit propast, která zeje mezi posledními dvěma písněmi (22 a 23), přechod od nacionalismu historického k radikálnímu socialismu a egalitářství, že klidně vedle sebe mohl položit tyto dvě básně vzájemně se potírající a požírající, že jedna jest mu plnou skutečností boje a druhá pouhým mlhavým snem a idylickou utopií — již to ukazuje mně, jak nebyl Čech moderní básník politický, jak nebyl myslitel společenský, nýbrž jen rétor veršový.

Pan Sutnar napsal, že Čech zde „bouřil miliony porobených a vyděděných bez rozdílu národnosti“ k sociální revoluci — a napsal prázdnou, dutou, nepravdivou frázi. *Bouří-li* Čech v Písních otroka (a bouří opravdu asi ve dvou třech číslech), bouří českou mládež k boji za svobodu národnostní; vedle toho je tam řada čísel zřejmě elegických, meditativních, dekoračních, v nichž se řeční, popisuje a *sní* — a to jsou čísla sociální.

3. Ad vocem „koukolu škodlivých odkazů z minulosti“, který prý přejímá Sv. Čech ve svém historismu, hájí toto obvinění p. Sutnar zase — citátem z cizí práce a odhaluje tak bezděky,

že napsal nejen práci špatnou, ale i snesenou ze všech cizích krámečků, a sice zdá se, že měl již p. Sutnar neštěstí a bral od každého ne jeho přednosti, ale slabosti... Neznám stati prof. Leandra Čecha, již se zde dovolává p. Sutnar, a nemohu rozhodnouti, podává-li jeho myšlenku správně. Summa summarum je tu obviňován Sv. Čech z dvojího zpátečnictví: prý protivily se mu brusičské snahy a prý nezůstal prost předsudků proti učencům, bojujícím proti padělaným Rukopisům, a činil proti nim prý satirické výpady, zvláště v Šotku. V první věci dávám Čechovi absoluci s lehkým srdcem: posmíval-li se brusičům, posmíval se jim právem; Matiční brusy, pořizované komisi, v níž vedl rozhodující slovo pověstný Hattala, jichž jedno vydání potíralo vydání druhé (jednou se kázalo psát na př. způsob, po druhé způsob, po třetí zase způsob), satiru přímo vyzývaly (ostatně víme všichni, jaká ta Čechova satira byla krotká a dobromyslná a jak si raději sama vytrhávala zuby a drápy, jen aby nikoho *určitého* nezranila); to nebyl posměch vědě, nýbrž pseudovědě a pedantství. A sotva o víc šlo Čechovi v případě druhém. V 5. kapitole (Historie šotka) v 2. odstavci líčí se sice ironicky boj o rukopis — ale vcelku nestranně; jde tu o posměch všeobecným slabostem lidským, vášnivému fanatismu a vědeckému polemisorství, ne o posměch snahám vědeckým; ani odpůrcové Rukopisů nejsou zde přímo zesměšňováni. Čech jest nestranný, vždyť na př. posmívá se i *zatuchlině musejní* („A lid venku s úžasem se staví, / na ulici vzrůstá v husté davy, / ruce spráská: Jaký div se děje? / Ruch a život vjely do Museje!“ —) Kromě toho tato scéna ze Šotka je skoro obtisk obdobné scény z Petrklíčů, psaných dvě léta před Šotkem, kdy nebylo tuchy posud o poslední fázi boje rukopisného. A tam (kapitola 5) pointa její vyhrocuje se proti *fantastičnosti staré vlastenecké* školy archeologické! („Tak hle! žili naši předci slavní — / končil autor s vlasteneckým plesem — / „za časů, kdy Germánové dávní / v kožích volských toulali se lesem. —“) I v druhém puntíku jest obviňován Čech křivě; stačí srovnati jen jeho zdržlivost v době bojů rukopisných s chováním na př. Heydukovým a jiných

310 básníků, kteří lovili v zkalených vodách lacinou popularitu, abys se po této stránce Čechovi upřímně poklonil.

4. Svou thesi, že „skoro ve všech epických pracích Čechových vládne naprostá lyričnost“, podpírá pan Sutnar ryze po sutnarovsku, t. j. ubožácky: p. Voborník prý také tak soudí a jiní páni také; p. Voborník prý ho kdysi za ten názor i veřejně pochválil. Já tedy přes p. Voborníka a ostatní pány opakuji, že these p. Sutnarova jest absurdní a nedá se držet. Stačí přečíst si jen lyriku Čechovu — jeho drobné básně — abys viděl, jak *nelyrický* byl v jádře Čech, jak nitro jeho nevlnilo se vnitřní melodií, kterou známe z písní národních a z pravé lyriky umělé; a stačí srovnati tyto plody Čechovy s básněmi pravých lyriků českých z jeho vrstevníků, Jana Nerudy, Jos. V. Sládka a Jaroslava Vrchlického (tam, kde jest opravdu lyrikem a ne rétozem nebo malířem — není mnoho takových lyrických básní v něm, ale jsou tam přece), abys pochopil, že Čechovi scházal smysl pro vnitřní odstín a polotón, pro odlišnou melodii nitra. A stačí přečíst si lyrické vločky v Lešetínském kováři, kde chce napodobit lidovou píseň, abys pochopil, jak mu vnitřní, hudebně psychické tajemství písně lidové uniká a jak hrubě a vnějškově dovede se jí jen přiblížit. Čech byl i v lyrice rétor nebo dialektik — nepochopit toho může jen někdo s duší prostou vši vnitřní melodičnosti.

A opakuji: Čech byl jako epik poměrně velmi objektivný a klidný; nevládne v něm lyričnost, nýbrž epičnost, byť popisná. To potvrdí každý znatel moderních literatur, každý znatel moderní epické poesie pobyronovské. Stačí srovnati Čecha s Byronem, s Goethem, s Lamartinem, s Mussetem, s Lenauem, s Jordanem, s Puškinem, s Lermontovem, abys věděl, jak jej utřídit a kam jej zařadit, a abys pochopil celou pošetilost tvrzení p. Sutnarova; opravdový literární znatel nemůže nic takového vypustit z úst. (V *Hálkových* skladbách epických vládne lyričnost,¹ v těch ano, ale ne v eposech Čechových! Kdo si přečte

1 - Tím nepravím, že jest to lyričnost dobrá.

311 za sebou Hálkovy Dědice Bílé hory a Čechova Václava z Michalovic, vycítí mezi nimi okamžitě tuto protivu.)

5. Jde o ideu Slavie a Evropy a jejich vzájemný poměr po této stránce. Pan Sutnar tvrdil ve své knížce, že Čech „sliboval si (od Rusi) šťastné sbratření kmenů slovanských *pod volným žezlem ruským* i dokonce *rozuzlení sociálních otázek*.“ Protestoval jsem proti obojímu tvrzení, které jsem nazval *nepřesné*. P. Sutnar je však hájí a ovšem zase po sutnarovsku: citátem, tentokrát ze studie pana F. V. Krejčího; p. Krejčí napsal prý také, že „Čech ve Slavii věří, že Rusko rozřeší šťastně sociální problém, jímž evropský západ zahyne“. Jest mně velmi líto, p. Sutnare, ale nepru se nikterak s vámi o tom, co napsal p. F. V. Krejčí, nýbrž o tom, co napsal — Svatopluk Čech ve Slavii. A ve Slavii *není* nic takového, co tam vidí p. Krejčí a po něm vy; zmýlil se prostě nejprve pan Krejčí a po něm vy, když jste z něho opisoval.

Ve Slavii jsou dva představitelé Ruska, dva bratři: Ivan a Vladimír. Ivan jest představitel Rusi konservativního *slavjanofilského* směru, Vladimír směru moderně nihilistického, sociálně revolučního a materialistického. Způsob, kterým miluje a cení Rusko Ivan, způsob, jímž věří v jeho světové poslání kulturní, jest slavjanofilský. Z Rusi cení nejvš *„mužickou prostou báj a píseň vroucí“*, *„srdce s tím ryzím víry skvostem“*, *„lidu ruského cit dětinný a jeho prosté, nezkalené mravy“* (str. 236 v VIII. díle Sebraných spisů); jako slavjanofil jest přesvědčen, že *„západní svět zvolna stárne, vadne“* (str. 237) a že Evropa musí být Ruskem zmlazena. („Slovanstva génij vnese v lidstva žití / svižnější ruch, teplejší srdce tluk, / dá nový povzlet duchů vlnobití / a strunám citů vdechne nový zvuk“ atd.) A více: jako typický slavjanofil katkovské observance chce Ivan sjednotit všecko Slovanstvo v jediný celek jednoho jazyka i jedné víry, chce, aby všecko Slovanstvo přijalo supremacii ruskou, ruský jazyk i pravoslaví. („— Nutno *páskou železnou* / ty struny sloučit, svazkem jejich vlásti / mohutnou rukou, má-li rozetřásti / svět zmalátnělý hymnou vítěznou“. Ze Slovanstva musí se stát jediné tělo *„se zbrání jednou, křížem jedním v čele,*

/ s jedinou řečí pro sluch nepřítele — —.“ Str. 255 a 256 VIII. dílu Sebraných spisů.)

A hle, tento Ivan má zřejmé sympatie básníkovy, on jest vlastní rek básně, on representant Rusi zdravé; on nakonec ovládne Slavii jako vůdce a velitel a vyvádí ji silnou rukou z nebezpečí vnitřních i vnějších.

Proti němu stojí Vladimír jako představitel Rusi *churavé*. Jest to patrné již z toho, jak jej básník pojal: jako člověka bez vůle a síly, zoufalce, který nemá več věřit, jako ducha rozpoltněného a roztržitého. Tento vyznavač „rudé korouhve“, jehož heslem „chrám rovnosti nad minulostí rummy“ (str. 243), věří jednu chvíli v přetvoření a obrození světa prací (str. 245), ale o několik stránek dále vyznává, že „jest bez zásad“, že „nevěří sám sobě“ (str. 250) a touží jen „bít, ničit bez oddechu, bez poklidu / ten starý svět, společnost rozervanou / a všechnu zlobu, hloupost, lež a bídu“ (str. 250). Tento člověk cítí se sám churavcem; nerozhodný slaboch stojí na půl cestě mezi lodníky-vzbouřenci a svými přáteli-pány; a náhodnou smrt svou vítá sám jako vysvobození z vnitřních rozporů. Tento Vladimír není mluvčí básníkův; vedle Ivana stojí zde jako figura patologická.

Básníkovým mluvčím jest Ivan, kterého opravuje Sv. Čech jen v jednom názoru: nechce mu přiznati, že by Slovanstvo mělo býti sjednoceno ve formálnou jednotu s Ruskem. Jest to známé místo, jímž podává básník své řešení slovanské ideje politické: „Nuž, bratrsky se podporujme spolně, / ne kovem, ohněm v jeden útvar skuti, / než úvazkem jen lásky obepruli, / v němž každý po svém rozvíjej se volně“ (str. 239). Proto protestoval jsem plným právem proti tomu, aby p. Sutnar podkládal Sv. Čechovi jako politickou myšlenku básně „sbratření kmenů slovanských pod žezlem ruským“ — ať volným, ať nevolným —. Mluvit o „žezle ruském“ jest nepravdivé a nesmyslné a přiči se přímo myšlence Čechově. — A ovšem ještě nesprávnější jest podsunovati básníkovi víru, že Rusko „rozuzlí sociální otázky“, jak se vyjadřuje p. Sutnar. Po ničem takovém není ve Slavii stopy. Sv. Čechovi šlo ve Slavii jen o básnické řešení sporu mezi Ruskem a Polskem

a širě o formulování politické ideje panslavistické jako ideje národnostní rovnosti, volnosti, samostatnosti a lásky. Dokazuje to nesporně již úvod prvního zpěvu, kde básník, mluvě přímo v první osobě, podává své kredo a vyznává svou inspiraci. (Str. 193—195.) Západ oklamal ho svým humanismem a liberalismem, které připouštějí v praxi právo silnějšího a které se prohrěšily těžce na národě básníkově. To jest přímo namířeno proti liberalismu německému a německy rakouskému. („Proč pod lidskosti maskou libosmavou / plemenné zloby vyceněný zub?!“ — „Ne, není v knize naší sudby psáno, / že zachvátí nás jícen hltavý.“ — „A miliony lebek v tuto chvíli / týž oheň kalí v oceľový vzdor, / jim volnost pravá, rozvoj každé síly / a pestrý lidstva rozkvět za prapor.“) Zde jest vyslovena politická víra a idea Čechova: *úcta před každou národní individualitou, odpor k nivelaci a uniformování lidstva. A ideu tuto na půdě myšlenky panslavistické provádí báseň*: ani Rusko nesmí uniformovat a niveľovat, i mezi Slovanstvem musí vládnout úcta k individualitě a musí být přáno právo k volnému rozvoji každé národní jednotce. Ale to všecko jsou, jak zřejmo, ideje politické, které nemají nic společného s řešením otázky sociální. Slavie jest báseň jen *národnostně politická*. —

Ještě slovo o poměru Evropy k Slavii. Pan F. V. Krejčí (podle citátu p. Sutnarova) líčí věc tak, jako by v Evropě pojímal Čech socialism jako hrůzný přízrak a jako by „ve Slavii vyběděl z tohoto pesimismu a věřil, že Rusko rozřeší šťastně sociální problém, jímž evropský západ zahyne“. Ukázal jsem právě, že druhá část tohoto tvrzení jest nepravdivá; ale i první část jeho, kterou opsal do své knížky p. Sutnar, jest nesprávná, a ovšem nesprávně pojímá i p. Krejčí poměr mezi Evropou a Slavii. Vpravdě jest vztah mezi nimi pouze vnějškový: Evropa jest opravdová báseň sociální inspirace, kdežto Slavie jest národnostně politická. A Evropa jest ideově mnohem smělejší Slavie a vyniká nad ni také umělecky: jest mimo jiné i životnější a netrpí tolik alegorií jako Slavie.

A opakuji znova, že děsí-li se čeho Sv. Čech v Evropě, jest

to jen násilnický anarchism a ne socialism. Jako častěji jinde i v této básni postavil Sv. Čech proti sobě dvoji typ, dvojího představitele téže myšlenky.

Sociálně revoluční idea jest ztělesněna v Evropě jednak Rolandem, jednak Gastonem (a básníkem Pavlem). Roland jest surový násilník, který soudí, že říše svobody dá se založiti jen krví, vraždou, násilím — Gaston duch ušlechtilý, který se štítí krve a věří, že v ní vždycky utone svoboda a že volnost nemá horšího nepřítele nad násilí. Z básně jest však patrné, že básník děsí a štítí se jen Rolanda, kdežto s Gastonem patrně sympatizuje; patrné tedy, že v Evropě děsí se ne myšlenky převratu sociálního, nýbrž jen anarchistického násilnictví, které jej bude snad provázet. Že Gaston není nikým jiným než mluvčím básníka samého, ukazuje mimo jiné i to, že co zde hlásá proti Rolandovi Gaston (ve zpěvu pátém, str. 168 a 169 dílu VI Sebraných spisů), opakuje *skoro doslovně po sedmnácti letech za sebe a v první osobě* básník v posledním čísle Písní otroka (23). Tento Gaston sní již týž sen sociální obrody — rousseauovskou utopii všeobecného míru a všeobecné lásky oproštěného člověka, vráceného primitivismu přírodnímu — jemuž dává výraz básník v poslední Písní otroka, a výraz ten jest skoro doslova totožný! Tento sen sociální idyly prostupuje celé dílo Čechovo.

Tím jsem hotov s obsahovou stránkou své kritiky a s p. Sutnarovými námitkami proti ní. Jak patrné, jest tato část mé kritiky replikou p. Sutnarovou naprosto nedotčena a neotřesena, naopak ještě zesílena; námitky jeho jsou prostě ubohé a usvědčují jej žalostně z naprosté neznalosti každé slušné metody literárně kritické i estetické a odhalují jeho bědnou kritickou neschopnost i látkové nevědomosti, až jest ti trapno. Věcnou prázdnotu a dutost svých vývodů maskuje pan Sutnar bramarbášstvím; jím hází do očí písek nezasvěcencům, jakož celá jeho „stať obranná“ jest vypočtena na poslední galerii a pracuje efekty z předměstské arény.¹ A jen slovo ještě o té části mé

1 - Takovým efektem jest konečný efekt jeho „stať obranná“. Konstatoval

kritiky, která byla věnována *formě a výrazu* p. Sutnarovu: zde bramarbášství p. Sutnarovo přechází již v dryáčnictví.

6. Pan Sutnar vyzpěvuje se zde totiž jako odvážný dobyvatel nových slohových hodnot, jako nezištná umělecká duše, která chce „raději ztroskotati (sic! filolog p. Sutnar neví, že jediné správné je zde ztroskotati *se!*) na bouřlivých mořích neznámých, než věčně projížděti se po krotkých mořích domácích“ (str. 14), a dovolává se při tom — Březiny a jím ospravedlňuje své „nezvyklosti“. Březina došel prý před p. Sutnarem „k podobným útvarům větným“ — ovšem aniž oba objevitelé o sobě věděli. . . Na toto — odpusťte, ale není jiného slova pro to — dryáčnictví jest jediná odpověď: homérický smích.

To jest totéž, jako by žák v kreslířské škole, který zpotvoří nějaký předmět, jež měl prostě přesně okreslit, namítnul proti učiteli: Ale prosím, Michelangelo také znásilňoval přírodu, dělal lidi, jakých nikde v životě nevidíte, stylisoval! Nebo jako by hoch, který vrže na skřipky, mínil: Jsem jako Paganini! I on končil rozryvnými disonancemi!

Jest tedy třeba říci explicite p. Sutnarovi: nejde o styl ani „těžký“ (p. Sutnar prý dobře věděl, jak jeho sloh na několika místech je „těžký“, str. 13) ani lehký — jde prostě jen o *styl* a *nestyl*. Vy, milý pane, nepíšete stylem *žádným* — ani těžkým, ani lehkým, ani studeným, ani horkým, ani suchým, ani mokřím — vy píšete jen pustou novinářskou machou, bezduchými frázoovitými slátaninami z Anno Domini dreizehn, za něž se dnes začínají stydět již i lepší novináři okresní. Vy se domníváte, že jste mne odpravil, řeknete-li, že personifikujete (str. 11). Milý pane, i já vím, že jste personifikoval, ale personifikace jako všechno na světě jest buď *dobrá* nebo *špatná* a jde právě o to, že vaše

jsem ve své recenzi veřejný fakt, že p. Sutnar jest filolog a literární historik z povolání, že tisknul v Jagičově Archivu für slavische Philologie. (Jen proto povšiml jsem si šíře jeho knížky.) Za to jsem p. Sutnarovi „udavačem“ a svolávám prý na něj „výjimečný stav“. Milý p. Sutnare, naopak: nevolám po výjimečném stavu, volám jen po stavu normálním. Kdyby byl v české literatuře *stav normální*, byly by nemožností slátaniny tak ubohé, jako jsou Vaše dvě knížky: Sv. Čech zrcadlem češtví a Sv. Čech a F. X. Šalda!

personifikace jest *špalná*, bezduchá, prostá vši logiky, účelnosti a jasného smyslu.

Co všecko svádí p. Sutnar při obraně svých obrazů, hraničí prostě na eskamotáž. „*Vážky* jeho nálezu nemohou se *vzpamatoval*“ hájí p. Sutnar tím, že prý se říká také „rostlina se již nevzpamatovala“. Ano, ctný doktore a filologu, ale rostlina je *organism* (jakož jsem tvrdil, že vzpamatovat se může jen „živá bytost“) a váhy jsou *mechanism* a není žádného příbuzenství ani žádné podoby mezi tímto dvojm procesem. *Víra* u p. Sutnara *skály přenáší* — to hájí p. Sutnar citátem z Březiny, kde se čte také slovo skály. Nu, to je již písek ne do očí lidí, ale zvířat. Slovo skály naleznete, vzácný mistře, vedle Březiny i ve stech a snad i v tisících jiných autorů dobře a správně užitě, ale je v tom ten háček, můj veleduchu, že ani Březina ani ostatní autoři *nečitují evangelia*. Jakmile citují evangelium a mluví o víře, která něco přenáší, jsou to vždycky *hory*, jež přenáší, a to důvodně: neboť hory *nejsou* souznačné se skalami, jak vás poučí i primán, který ví, že říkáme sice skály Adrsbašské, ale hory Šumavské, Krkonošské atd. „Zralé mládí *ženino* stojící pod *praporem* lásky pohlavní a mateřské“ — tím prý chtěl říci p. Sutnar, že „lásky jak pohlavní tak mateřská jsou bojem“. Duchaplnější bylo by říci, že tímto praporem jsou vlasy ženiny. Ale p. Sutnar ví velmi dobře, že tímto výkladem jen čtveračí, a přiznává, že ví alespoň přibližně, oč tu jde: cítí, že napsal banální frázi. „Výraz ‚prapor‘ je snad znehodnocen,“ míní na str. 13. „Ale,“ brání se hnedle, „které *slovo* není znehodnoceno dnes? A je to snad vinou mojí?“ Chraň Bůh, abych obviňoval p. Sutnara z toho, že se narodil tak pozdě. Jistě není to jeho vina, že před ním měli jsme bohatýrské novinářské frazéry, kteří nasmolili podobných frází celé kopy a sepsuli všecko, čeho se dotkli. Ale vina p. Sutnarova jest v tom, že *opisuje* tyto staré novinářské fráze a slátaniny. Slušný člověk, kdyby se narodil třeba tisíc let po p. Sutnarovi, nebude tropit přece nic takového. O *slova* při tom, duchaplný filologu p. Sutnare, naprosto nejde: slova jsou slova a nebyla nikdy nic jiného než *materiál* stylu a výrazu. Teprve

spojování slov dává styl. A tu není osvědčenějšího prostředku ke stylu než spojovati slova *v útvary výrazné, logické, nové, jasné a účelné*. To jest právě umění stylu; povězte jeho tajemství jednou svým vnukům, aby si nezoufali, že se narodili tak pozdě po vás.

Proto nevěřte také, učený kritiku a estetiku, že v nějaké dobré literatuře moderní jsou „mince vsutku již běžné“. Mince „vsutku již běžné“ bývají otřelé a každé dobré písemnictví pozná se vedle jiného i po tom, že se varuje takových otřelin. Našel-li jste proto v nějaké literatuře modernistické frázi „*zrak ve vášnivém plese činorodé síly vssátý do závratných tajů budoucnosti*“, neměl jste jí hned opisovat, měl jste pojmout k ní nedůvěru a utvrzovat se v ní tím rozhodněji, čím častěji jste na tento frázovitý slepenec narážel. (Ostatně, milý čtveráku, račte mně jmenovat tu „nejlepší modernistickou literaturu“, z níž jste vylovil tu perlu: pohovoříme si i o její výtečnosti i o její modernosti.)

V jednom případě přiznává — ó dříve — p. Sutnar, že napsal opravdu nesmysl. Ale celého mužného přiznání jest p. Sutnar neschopen, a proto hledí se z věci vykličkovat výmluvou, které užívají jinak jen školáci, a to ještě školáci zcela malí: p. Sutnar prý „se přepsal“... „Zažehla záhy“ jest prý „chyba písařská“; p. Sutnar chtěl prý říci „zastihla... dávno“. Tak mně napadá, kdyby byl p. Sutnar vyvinul jen polovinu chytráctví, kterého užívá proti mé recenzi, na svou knížku o Čechovi, nebyl by snad napsal takovou nicotu, kterou již napsal.

Tím jsem s p. Sutnarem úplně hotov. Neboť prokazovat mu jiných ještě úsluh a poučovat jej na př. o tom, co jest a co není hiát, jaký má význam v latině a jakého významu nemá v češtině, vykládati mu, jaké stanovisko k němu zaujímají moderní poetiky, nemám věru ani chuti, ani času. Zítřka mohl by žádat ode mne, abych jej učil třeba slabikovat.

Poslední tři stránky své brožurky vyplnil p. Sutnar různými rozčepeřenými a více méně ubohými apostrofami, jimiž se obrací na mou osobu.

Neprivěšuji žádných apostrof ke své duplice: nemá toho potřeba. Mluví sama o sobě řečí pro p. Sutnara zdrcující.